

*В. Ф. Загурська-Антонюк,
к. політ. н., доцент, доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління
та адміністрування, Державний університет "Житомирська політехніка"
ORCID ID: 0000-0003-3334-4494*

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.19—20.134

ПОЛІСТРАТЕГІЯ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

*V. Zagurska-Antoniuk,
PhD in Political Sciences Associate Professor" Associate Professor of the Department of economic
security, public administration and administration, State University "Zhytomyr Polytechnic"*

POLYSTRATEGY AND LEGAL REGULATION NATIONAL SECURITY POLICY

Політика безпеки у загальному вигляді може бути визначена як діяльність суб'єктів політичних відносин щодо забезпечення національної та міжнародної безпеки. Політика національної безпеки у державному вимірі має внутрішньодержавний та зовнішньодержавний напрями. Характер політики безпеки держави, її спрямованість та методи здійснення значною мірою залежать від розуміння сутності національної безпеки суб'єктами прийняття управлінських рішень.

Полістратегія є інструментом реалізації політики безпеки, оскільки охоплює всі елементи структури національної безпеки, що впливають із цілей, визначених політикою. Завдання політики безпеки стають основними цілями у полістратегії.

Таким чином, національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в різних сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що забезпечує стійкий розвиток країни. За іншим визначенням національна безпека — сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі і державну стратегію в області забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів і можливостей.

Стратегічно важливим є законодавче регулювання національної безпеки держави. Право та національна безпека є тісно взаємопов'язаними між собою. Національна безпека може бути визначена в якості рівня захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз реального і потенційного характеру. Відповідний рівень забезпечення національних інтересів характеризується низкою показників у різних видах безпеки: політичній, економічній, соціальній, демографічній, інформаційній, екологічній та воєнній. Гарантування ж національної безпеки потребує відповідного рівня стабільності соціальної системи та політично-правового регулювання.

Security policy in general can be defined as the activities of the subjects of political relations to ensure national and international security. National security policy in the state dimension has domestic and foreign directions. The nature of state security policy, its focus and methods of implementation largely depend on the understanding of the essence of national security by the subjects of management decisions.

The polystrategy is a tool for implementing security policy, as it covers all elements of the national security structure that follow from the goals set by the policy. The objectives of security policy are becoming the main goals in the policy strategy. According to another definition, national security — a set of officially adopted views on goals and state strategy to ensure the security of the individual, society and state from external and internal threats of political, economic, social, military, man-made, environmental, informational and other nature, taking into account available resources and opportunities.

Legislative regulation of the national security of the state is strategically important. Law and national security are closely interrelated. National security can be defined as the level of protection of vital interests of an individual, society and the state from internal and external threats of a real and potential nature. The appropriate level of national interests is characterized by a number of indicators in various types of security: political, economic, social, demographic, informational, environmental and military. Guaranteeing national security requires an appropriate level of stability of the social system and political and legal regulation.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, полістратегія, правове регулювання, стратегія.

Key words: public administration, national security, polystrategy, policy, legal regulation, strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Національна безпека держави має важливе значення в контексті не лише загального розвитку країни та реалізації її національних інтересів, але й у стратегічному розвитку держави на різних її рівнях, що її є основою полістратегії. А саме полістратегія є інструментом реалізації політики безпеки, оскільки охоплює всі елементи структури національної безпеки, що впливають із цілей, визначених політикою. Ключові завдання політики безпеки стають основними цілями у полістратегії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемними питаннями щодо дослідження політики національної безпеки та вироблення полістратегії у даній сфері займалося багато як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Можна виокремити принаймні три основних теоретичних підходи у даних дослідженнях:

1) у межах першого підходу, представниками якого є А. Волферс, Д. Гадді, Г. Даєм, Дж. Джонсон, Д. Кауфман, Р. Коен, М. Міхалка та ін., увага акцентується на захисті цінностей суспільства і безпека визначається не лише як захищеність національних цінностей, але і як їх безперешкодне поширення;

2) у межах другого підходу, з огляду на домінуючий характер зовнішньої (воєнної) загрози, більшість науковців зосереджують свою увагу на розгляді проблеми обороноздатності держави, зокрема, як-от: Є. Азер, Р. Джексон, В. Кауфман, Ч. Мур, П. Хат та ін.;

3) у межах третього підходу національна безпека досліджується у контексті захисту національних інтересів та виробленні полістратегії в управлінні безпекою. Представниками цього напрямку є ряд українських та зарубіжних науковців, як-от: А. Бетлер, В. Богданович,

О. Бодрук, С. Браун, О. Данільян, О. Дзьобань, М. Каплан, Г. Моргентау, М. Панов, В. Покрушинські, С. Хоффман та ін. Багато дослідників окреслюють також негативні аспекти використання права у механізмі гарантування безпеки. Так, Кормич Б. зазначає, що на початку ХХ ст. міжнародне право вже склалося в чітку систему, яка значною мірою обмежувала дії держав, і, таким чином, було необхідно знайти виправдання порушенню цих обмежень.

МЕТА СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз ключових напрямів дослідження щодо вироблення полістратегії у забезпеченні реалізації національної безпеки та її правового регулювання для створення системи інституціональних знань.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Політика національної безпеки, спрямована на вирішення конкретних викликів та запобігання загрозам, її дії можуть і повинні бути випереджальними. Кожна ціль повинна бути точно і однозначно визначена (сформульована) із зазначенням часу та місця для її реалізації. Загалом політика національної безпеки охоплює дев'ять основних категорій внутрішньої безпеки держави: політичну, економічну, військову, громадську, екологічну, інформаційну, соціальну, культурну та релігійну.

Натомість, зовнішня політика безпеки охоплює політичні системи держав, глобалізацію, регіоналізацію, інституціоналізацію та зовнішню політику держав. Метою політики в цьому сенсі є послідовне запобігання та створення найбільш сприятливих умов для держави та зміцнення її міжнародного становища, іміджу та престижу у світі. Тому основне завдання для досягнення на-

ціональних стратегічних цілей у галузі безпеки ґрунтується на створенні умов та розвитку в безпосередній близькості, в європейському, євроатлантичному та глобальному просторі. Не слід також недооцінювати умови, що створюють основи для зміцнення міжнародних спільнот та союзних зв'язків та механізмів.

Стратегія політичної безпеки охоплює сферу, яка безпосередньо пов'язана з протидією всім загрозам із політичним змістом, що походить від системи міжнародних відносин. Дії проти цих загроз слід розглядати в контексті функціонування країни на міжнародній арені або на регіональному рівні (наприклад, на рівні ЄС). Політичні загрози завжди стосуються найважливіших цінностей, найчастіше, досягаючи основ держави, тобто суверенітету, цілісності, ідентичності, прав людини та розвитку. Отже, цілі стратегії політичної безпеки є загальними, довгостроковими і зазвичай збігаються з цілями зовнішньої політики держави. З іншого боку, сферою політичної безпеки завжди буде простір сусідніх держав або держав регіону, в яких ця держава існує. Іноді ця сфера безпеки, особливо в умовах глобалізації, може поширюватися на інші континенти як частина функціонування держави в ООН. Це стосується, насамперед, політичних та військових криз у віддалених регіонах, які можуть вплинути на політичну безпеку певної країни. У такій ситуації слід застосовувати попередження їх заздальгидь, об'єднуючи ефективні зусилля міжнародної превентивної дипломатії [16, с. 46].

Стратегія економічної безпеки має не менше значення, ніж політична безпека в системі національної безпеки. Можна стверджувати, що раціональної державної політики не існує без стійкої, здорової та ефективної економіки, тобто взагалі без економіки. В епоху постійних процесів глобалізації та інтеграції проблема економіки та безпеки повинна постійно реалізовуватися. Стратегія економічної безпеки повинна враховувати, перш за все, такі основні цінності: захист рівня життя громадян, економічний розвиток, зайнятість, охорона здоров'я та здатність підтримувати систему державної безпеки. Це пов'язано з тим, що економіка створює матеріальну базу держави в основних сферах її безпеки. Порівняно з цілями інших галузевих стратегій, цілі стратегії економічної безпеки повинні бути більш реалістичними, що ґрунтується на врахуванні умов та ресурсів, якими розпоряджається держава. Через посилення процесів глобалізації та інтеграції в масштабах регіонів та економічних сфер різних країн, з різним рівнем розвитку, при визначенні цілей стратегії національної економічної безпеки, слід враховувати цей глобальний та регіональний контекст, особливо, автономні та часто експансивні прагнення наднаціональних концернів та корпорацій. Більше того, метою стратегії економічної безпеки повинна бути діяльність, спрямована на вдосконалення механізмів регулювання світової економіки, зокрема, регулювання фінансових потоків.

Стратегія військової безпеки займає належне місце у системі національної безпеки. Цілі стратегій, які ґрунтуються на захисті воєнної безпеки, відрізняються тим, що вони визначаються цінностями, які вважаються найбільш загальним благом, що становлять сенс існування. Ці цінності стосуються таких питань, як існування, суверенітет, територіальна цілісність та свобода. Це

означає, що вони повинні дати результат, який обумовлений цілями політики військової безпеки держави. Отже, стратегія військової безпеки країни повинна характеризуватися не тільки високим реалізмом, але й відповідальністю у кожній ситуації. Ще однією особливістю цілей стратегії військової безпеки є їх перспективний часовий горизонт та врахування сфери непередбачуваності. При їх уточненні слід враховувати фактори, що негативно впливають на процеси державної безпеки. Стратегія державної безпеки у військовій сфері також повинна включати цілі, пов'язані з регіональними та місцевими конфліктами, що відбуваються в найближчому та віддаленому оточенні держави. Процес переосмислення ролі військового чинника був обумовлений змінами в міжнародному середовищі та характером загроз, що мали прямий вплив на військову безпеку. Крім того, концепції військової безпеки включені в положення оборонних стратегій більшості сучасних держав, що чітко вказує на готовність захищати свої території, незалежність та суверенітет не тільки у системі НАТО, а також як протидію можливим, несприятливим змінам у військовому балансі світу. Тому проблема військової безпеки в системі сучасної національної безпеки перебуває у постійному розвитку, залежить від викликів та загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх [16, с. 49].

Стратегія державної безпеки займає дуже важливе місце в політиці національної безпеки. Визначальний вплив на громадську безпеку спричиняють загрози в регіоні та у самій державній системі, і рівень загроз не зменшується, а зростає з кожним днем. Тому громадську безпеку визначають як державу у державі, що є результатом організованої та реальної оборони, захисту людей, їх власності від сухопутних, морських та повітряних загроз. Для реалізації такого визначення системи державної безпеки в державі створюються на всіх рівнях управління на основі законодавчих норм. У будь-якому випадку, компетентний міністр внутрішніх справ відповідає за громадську безпеку в державі, а поліція є основним органом виконавчої влади.

Стратегія екологічної безпеки характеризується тим, що дуже часто виходить поза межі державної безпеки, адже екологічні загрози та ризики набувають глобального поширення. Екологічна безпека багато в чому пов'язана з екзистенційним фактором, життям людини та якістю її здоров'я. Загалом можна зробити висновок, що метою галузевої стратегії екологічної безпеки є створення умов у більш близькому та віддаленому оточенні, що забезпечують нормальне життя громадян у їх постійному середовищі. Ще однією метою може бути мінімізація наслідків забруднення, які поширюються вітром та річками, що протікають по території держави або на кордонах двох або більше держав.

Важливим елементом стратегії екологічної безпеки можуть бути дії, вжиті у відповідь на глобальні загрози. Йдеться про необхідність протидії посиленню парникового ефекту та процесам руйнування озонового шару. Таке розуміння стратегії екологічної безпеки та її реалізація може призвести до поліпшення стану навколишнього середовища, в якому ми живемо.

Стратегія соціального забезпечення характеризується тим, що її цілі, як правило, охоплюють короткий проміжок часу. У просторовому аспекті це стосується

ся ситуації, що склалася в державі. Тоді, як основною умовою розвитку держави у всіх її сферах є соціальний мир, тобто прийняття суспільством існуючої структури демократичної держави та державних і недержавних органів влади. Демократичне суспільство, де влада є децентралізованою, виступає основним фактором, що має значний вплив на імідж держави. Коли ми говоримо про соціальне забезпечення держави, ми маємо на увазі стан громадянської культури, який виявляється в механізмах, що використовуються для вирішення суспільних справ та важливих соціальних проблем. Сила держави базується на моральних цінностях громадян, їх схильності до просоціальної діяльності, а також визнанні загального блага над індивідуальними прагненнями. Суть соціального забезпечення як головної цінності не лише життя окремої людини, але соціальної групи, усього суспільства та групи держав у сучасному світі є двома важливими показниками, тобто гарантією тривалості діяльності суб'єкта господарювання та визначеності його виживання. Саме ці два фактори створюють можливість тривалості та розвитку.

Наприклад, американський науковець Г. Даєм, розглядаючи безпеку США в контексті захисту і поширення західних цінностей, зазначає, що протягом усієї американської історії американці поширювали свої переконання, цінності і стиль життя, намагаючись принести благодать американського стилю управління і західної цивілізації для всіх інших людей світу [13]. Ці положення закріплені в Стратегії національної безпеки США, в якій інші держави розглядаються в контексті їх відношення до демократичних цінностей. У ній стверджується, що "з метою захисту нашої нації та поваги до наших цінностей, Сполучені Штати прагнуть поширити свободу у всьому світі, очолюючи міжнародні зусилля зі знищення тиранії і підтримки ефективної демократії" [14, с. 3].

Таким чином, у державі, де створені сприятливі умови для існування та розвитку, відбуваються різні процеси, а саме: підтримка цього блага, його примноження або загроза. Держава може мати сприятливий соціальний клімат для виконання своєї місії, або вона може опинитися під загрозою з різних внутрішніх чи зовнішніх причин, а іноді і одночасно. Саме у соціальному розвитку держави слід зважати на загрози, які можуть ефективно паралізувати соціальне життя. Загалом, їх можна ототожнити з державою, яка характеризується такими факторами: дестабілізація політичного порядку, гальмування вигідного та гармонійного співробітництва в альянсах, як-от: ЄС та НАТО, ослаблення позицій на міжнародній арені, гальмування цивілізаційного розвитку суспільства, економічні кризи. Ці загрози мають соціальне походження і вони можуть бути результатом руйнівних процесів, що відбуваються в суспільстві, таким чином, дестабілізувати соціальну структуру, а також створювати несприятливі умови для виконання основних функцій демократичною державою.

Стратегія інформаційної безпеки стосується в основному інформаційних ресурсів, які пов'язані з придбанням інформації, зберіганням та обміном інформацією. Загальна доступність інформації, крім позитивних аспектів, також спричиняє появу численних нових умов у епоху розвитку цивілізації. У нових сучасних умовах

перевагу матимуть лише ті, хто матиме вичерпну, сучасну та достовірну інформацію. Це означає, що маючи доступ до інформаційного простору, залежно від конкретних потреб на певний момент, можливо перемогти потенційного супротивника в будь-якій сфері діяльності, у сфері внутрішньої та зовнішньої безпеки держави. Інформаційний вплив на поведінку та ставлення вітчизняних та міжнародних суб'єктів, захист національних інтересів від негативних наслідків впливу цих суб'єктів має координуватися в рамках державної політики, в той час як у виконавчій сфері — у галузевій стратегії внутрішньої безпеки держави. У цьому випадку це буде пов'язано з національною безпекою, і головним чином із захистом конституційного ладу, військовою, економічною, громадською, соціальною та екологічною безпекою. Інформація є важливим ресурсом у житті та діяльності людини в кожній галузі, незалежно від сфери інтересів. З іншого боку, оцінюючи інформацію з різних точок зору, вони можуть в окремих ситуаціях становити загрозу для окремої людини, соціальної групи чи держави. Цю загрозу можуть спричинити особи, групи, діяльність іноземних країн або терористичні організації. Подібне негативне використання інформації проти іншого суб'єкта господарювання є поширеним у сучасній реальності, про що слід пам'ятати завжди [8, с. 332].

Стратегія культурної безпеки стосується зовнішніх загроз і водночас духовних цінностей даної нації, цінностей, що її інтегрують. Основною метою стратегії культурної безпеки завжди буде консолідація та зміцнення компонентів, що визначають безперервність культурної ідентичності, тобто тих елементів, які можуть бути включені в культурні традиції нації. Якщо ми визнаємо велику роль культури у формуванні особистості, а отже, загрози національним цінностям є прямою загрозою не тільки національній культурі, а й іншим сферам. Пояснити цей погляд на безпеку і її гарантії можна, проаналізувавши думки, висловлені Ф. Фукуямой в праці "Кінець історії та остання людина" і С. Хантінгтоном у роботі "Зіткнення цивілізацій". Ф. Фукуяма стверджує про те, що ліберальні демократії не становлять загрозу одна одній, а тому війна між справді демократичними державами фактично неможлива [15]. Що ж до С. Хантінгтона, то він вважає, що лінії розлому між цивілізаціями (культурами, системами цінностей) і є лініями фронтів у майбутніх війнах [15]. Однак оцінити загрозу культурі та підтримувати її безпеку на належному рівні у загальній системі внутрішньої безпеки непросто. Кожна оцінка стану цієї безпеки міститиме певний рівень суб'єктивності. Можливо, лише всебічне вивчення стану національної культури, думок творців та їх протистояння з оцінками установ, відповідальних за культурну безпеку, дозволяють раціонально виявити реальні загрози.

Складні взаємовідносини, які виникають на рівні глобалізації та національних інтересів, мають різні наслідки, як позитивні, так і негативні, та можуть бути як можливістю, так і загрозою, що стає звичним явищем у ХХІ ст. Тому стратегія в політиці безпеки виконує ключову стабілізуючу функцію. За сприятливих умов функціонування національної або міжнародної системи безпеки політика визначає довгострокові цілі в певній галузі, а стратегія визначає конкретні методи, шляхи та

засоби їх реалізації. Такі процеси особливо взаємопов'язані на етапі цілепокладання: коли цілі полістратегії стають інструментом для реалізації загальної державної політики у питаннях національної безпеки, мають значною мірою бути вираженням тих цілей державної політики, які стосуються зовнішньої діяльності держави. Тому існує необхідність забезпечити скоординований вплив найважливіших державних органів на функціонування стратегій, відповідальних за безпеку як реакцію на сучасні загрози. Все це свідчить про необхідність проведення все глибших та глибших аналізів досліджень, які поєднуюватимуть політику зі стратегією та стратегію з політикою безпеки.

А у зв'язку із вищесказаним, вкрай важливим є законодавче регулювання національної безпеки держави. Правове забезпечення у регулюванні процесів національної безпеки є ключовим цивілізованим інструментом у розвинених демократичних системах.

Слід також звернути увагу на розширення змісту поняття "національна безпека": якщо раніше забезпечення національної безпеки розглядалось у контексті захисту інтересів насамперед держави, то в сучасних дослідженнях увага звертається на захист інтересів особи (громадянина) та суспільства [12, с. 47]. Зокрема це положення відображено в Законі України "Про основи національної безпеки України" [2, ст. 351]. На нашу думку, такий підхід відповідає сучасним вимогам, оскільки, як свідчить історичний досвід, зосередження уваги виключно на інтересах держави, розвитку її економічного та військового потенціалу та підпорядкування цим цілям інтересів окремих особистостей, виникненню внутрішньодержавних конфліктів, у кінцевому результаті, призводить до дезінтеграційних процесів. Проблема співвідношення інтересів особи, суспільства і держави в політиці національної безпеки остаточно не вирішена на користь інтересів людини. Справа в тому, що у системі забезпечення національної безпеки провідну, системостворюючу роль відіграє держава. Саме державні органи і посадові особи формують нормативно-правову базу в сфері забезпечення національної безпеки, приймають рішення щодо запобігання і нейтралізації загроз, виконання яких має обов'язковий характер. Важливою також є монополія держави на застосування державної воєнної організації та здійснення інших передбачених законами заходів примусового характеру щодо забезпечення національної безпеки.

Деякі дослідники визначають безпеку як стан, за якого відсутні загрози. Так, А. Возженніков зазначає: "Під національною безпекою розуміється стан країни, при якому відсутні або усунені реальні зовнішні та внутрішні загрози її національним інтересам і національному характеру життя" [7, с. 55]. Національна безпека може бути визначена в якості рівня захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх та зовнішніх загроз реального і потенційного характеру. Відповідний рівень забезпечення національних інтересів характеризується низкою показників у різних видах безпеки: політичній, економічній, соціальній, демографічній, інформаційній, екологічній та воєнній. Гарантування ж національної безпеки потребує відповідного рівня стабільності соціальної системи та політично-правового регулювання.

Українська держава, здобувши статус незалежності та утверджуючи суверенітет, долучилася до міжнародно-правового процесу у врегулюванні суспільної системи, де основою є національна безпека. Тому у верховному документі, Конституції України, у ст. 9 визначено, що чинні міжнародні договори, затверджені Верховною Радою України, є основоположною частиною законодавства України. Стратегічне значення у регулюванні національної безпеки відіграє Закон України "Про основи національної безпеки України", у якому у ст. 2 затверджено, що правову основу у сфері національної безпеки України становлять Конституція, цей та інші закони України, міжнародні договори, обов'язковість яких затверджена на рівні Верховної Ради України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти [2].

Опираючись на Закон України "Про основи національної безпеки України", можна визначити, що до системи законодавчих документів у сфері регулювання національної безпеки належать, на думку Ю.Є. Максименко:

- "1) Конституція України, що визначає основні права, свободи і обов'язки людини та громадянина в сфері національної безпеки України, компетенцію, повноваження та коло суб'єктів їх забезпечення тощо;
- 2) закони України, що закріплюють загальні засади формування, виконання та проведення політики національної безпеки;
- 3) міжнародні договори, ратифіковані парламентом, що встановлюють правові засади міжнародного співробітництва в окремих сферах національної безпеки;
- 4) підзаконні нормативно-правові акти, що конкретизують та деталізують законодавчі норми щодо нейтралізації реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки України" [9].

Ю.Є. Максименко стверджує, що "хоча теорія держави та права окреслює основні підходи щодо припинення та подолання випадків відсутності правових норм, необхідних для врегулювання суспільних відносин або неповноти правових моделей, а також усунення розходжень чи протиріч між окремими нормативно-правовими актами, нормами, що регулюють відповідні суспільні відносини, ці проблеми відіграють деструктивну роль в механізмі забезпечення інформаційної безпеки" [9].

Тому у вищевказаному Законі визначено, що "затверджують Президентом України Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України, доктрини, концепції, стратегії і програми, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України" [2; 9].

Як зазначає В. Ортинський: "Кардинально змінено принцип забезпечення національної безпеки, сформовано новий механізм реалізації консолідованих зусиль держави та суспільства, спрямований на забезпечення територіальної цілісності та незалежності держави в умовах агресії Росії. Національна безпека забезпечується за допомогою досягнення пов'язаних між собою на-

ціональних інтересів і стратегічних національних пріоритетів. До національних інтересів України належать: розвиток демократії та громадянського суспільства; підвищення конкурентоспроможності національної економіки; забезпечення непорушності конституційного ладу, територіальної цілісності та суверенітету України; асоціація України і Європейського Союзу та вступу НАТО, діяльність якого спрямована на підтримку стратегічної стабільності та взаємовигідних партнерських відносин" [10].

До стратегічних національних пріоритетів, насамперед, "зараховано національну оборону, державну та громадську безпеку, пріоритети сталого розвитку, пов'язані із забезпеченням економічної безпеки — поліпшення якості життя громадян, економічне зростання, розвиток науки, створення нових технологій, розвиток освіти, охорони здоров'я та культура, екологія і раціональне природокористування, стратегічне партнерство з Європейським Союзом і НАТО. Уперше на офіційному державному рівні у Стратегії сталого розвитку "Україна — 2020" одним із пріоритетів забезпечення національної безпеки визнано забезпечення гідних умов життя людини в Україні. Цим положенням підкреслено необхідність забезпечення соціальної та соціально-економічної стабільності в державі. Головний зміст пріоритету зовнішньої політики полягає у створенні сприятливих умов для сталого розвитку країни та забезпечення національної безпеки. Це означає, що Україна прагнуче вибудовувати міжнародні відносини на принципах рівноправності та взаємовигідної співпраці, опори на міжнародне право, забезпечення надійної безпеки, інтеграції в європейські структури та в систему міжнародної безпеки, створеної НАТО" [10].

В Законі України "Про основи національної безпеки України" закріплюється, "що нормативно-правові акти, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України, тобто такі, що регулюють суспільні відносини в сфері національної безпеки України (доктрини, концепції, стратегії і програми), розробляються і затверджуються Президентом України. Більше того, не тільки проголошується, але на сьогодні є практичні кроки щодо реалізації цієї норми. Так, Стратегія національної безпеки України була затверджена Указом Президента України. Хоча в ст. 92 Конституції України чітко закріплено, що виключно законами України визначаються основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку" [9].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, слід зазначити, що саме полістратегія є ключовим процесом у забезпеченні національної безпеки. Адже у XXI ст., разом із розвитком та прогресом цивілізації та технологій, з'явилися нові виклики, головним чином у сфері безпеки. Вони засновані на застосуванні сили при вирішенні конфліктів. А це означає, що сьогодні багато проблем безпеки можуть бути реалізовані не лише насиллям чи військовою агресією,

а й немілітарним шляхом. Адже найкращим способом гарантування державної безпеки є застосування норм міжнародного права. Організація Об'єднаних Націй відіграє найважливішу роль у створенні міжнародного права у галузі безпеки. Хоча маємо багато прикладів, на які міжнародне право не дає однозначної відповіді щодо останніх трагічних подій у світі (наприклад, війна в Іраці, Афганістані, Сирії та гібридна військова агресія Російської Федерації на сході України).

Нинішній правовий статус не може дати відповіді на питання: які є і якими мають бути правові та політичні наслідки для організацій та держав, які вільно надають собі право використовувати самооборону за межами своїх країн та попереджувальні превентивні напади проти передбачуваних агресорів.

Також виправданим є створення політичної свідомості, національної, соціальної та міжнародної згоди, щоб закон, що створюється, став проєкцією демократичного та безпечного життя націй.

Отже, підсумовуючи, треба звернути увагу на наступне:

- по-перше — кожна сфера безпеки має свої власні цілі реалізації, враховуючи політику держави в цій галузі, тобто стратегію виконання (методи та засоби досягнення мети);

- по-друге, між деякими основними цілями полістратегії можуть виникати певні взаємозалежності, найчастіше у разі одночасної загрози у кількох сферах, наприклад, політичній та соціальній чи політичній та військовій;

- по-третє — заходи безпеки, як інструменти досягнення основних та проміжних цілей, завжди повинні вибиратися для конкретної, передбачуваної ситуації на основі достовірного, професійно підготовленого прогнозування;

- по-четверте — широкий спектр методів та інструментів дій вимагатиме реалізації важливої мети активної участі в різних сферах, у рамках НАТО та ЄС, а також у регіональних або інтеграційних організаціях;

- по-п'яте, національна безпека повинна будь-коли враховувати такі інструменти конвенціонального характеру, які будуть ефективними при укладанні всіх міжнародних угод — двосторонніх та багатосторонніх;

- по-шосте — сучасна національна, регіональна та глобальна безпека повинна базуватися на національному, союзному та міжнародному праві, а дотримання закону має стати принципом побудови світового миру при дотриманні права людини.

Література:

1. Бодрук О.С. Структури воєнної безпеки: національний та міжнародний аспекти. К., 2001. 300 с.
2. Закон України "Про основи національної безпеки України". Відомості Верховної ради України. 2018.
3. Кондратьєв Я.Ю. Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 20 с.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Кормич Б.А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України: монографія.

Одеса: Юридична література, 2003. 472 с.

6. Косов Ю.В. Безопасность: геополитический аспект. Режим доступу: <http://www.nationalsecurity.ru/library/00008/00008report4.htm>

7. Ліпкан В.А. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. К.: Текст, 2006. 256 с.

8. Ліпкан В.А. Теорія національної безпеки: підручник. К.: КНТ, 2009. 631 с.

9. Максименко Ю.Є. Правове регулювання національної безпеки України. Інститут інформаційного права. Режим доступу: <http://goal-int.org/pravove-regulyuvannya-nacionalnoi-bezpeki-ukraini/>

10. Ортинський В. Аналіз нормативно-правової основи забезпечення економічної безпеки. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2016. № 855. С. 4—12. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_3

11. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах: монографія. К.: Видавництво Київ, 2007. 370 с.

12. Циганов В.В. Національна безпека України: посібник. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2004. 100 с.

13. Diem G.N. American Foreign Policy I: Sixteen Key Shaping American Foreign Policy. Режим доступу: <http://www.amforeignpolicy.bravepages.com/AFP7.html>

14. The National Security Strategy of the United States of America. Washington, 2006. 54 p.

15. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remakink of World Order. N. Y.: Simon & Shuster, 1996. 368 p.

16. Pokruszynski W. Bezpieczenstwo: teoria i praktyka. Jozefow, 2012. 271 p.

References:

1. Bodruk, O.S. (2001), Struktury voiennoi bezpeky: natsional'nyj ta mizhnarodnyj aspekty [Structures of military security: national and international aspects], Kyiv, Ukraine.

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On the Fundamentals of National Security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text> (Accessed 30 Sept 2020).

3. Kondrat'iev, Ya.Yu. (2003), Kontseptsiiia natsional'noi bezpeky Ukrainy: teoretyko-pravovi aspekty zarubizhnoho dosvidu [The concept of national security of Ukraine: theoretical and legal aspects of foreign experience], Natsional'na akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

4. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, vol. 30.

5. Kormych, B.A. (2003), Orhanizatsijno-pravovi zasady polityky informatsijnoi bezpeky Ukrainy [Organizational and legal principles of information security policy of Ukraine], Yurydychna literatura, Odessa, Ukraine.

6. Kosov, Yu.V. (2020), "Security: the geopolitical aspect", available at: <http://www.nationalsecurity.ru/library/00008/00008report4.htm> (Accessed 30 Sept 2020).

7. Lipkan, V.A. (2006), Natsional'na i mizhnarodna bezpeka v vyznachenniakh ta poniattiakh [National and

international security in definitions and concepts], Tekst, Kyiv, Ukraine.

8. Lipkan, V.A. (2009), Teoriia natsional'noi bezpeky [Theory of national security], KNT, Kyiv, Ukraine.

9. Maksymenko Yu.Ye. (2020), "Legal regulation of national security of Ukraine", available at: <http://goal-int.org/pravove-regulyuvannya-nacionalnoi-bezpeki-ukraini/> (Accessed 30 Sept 2020).

10. Ortyns'kyj, V. (2016), "Analysis of the regulatory framework for economic security", Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivs'ka politekhnika". Yurydychni nauky, vol. 855, pp. 4—12, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_855_3 (Accessed 30 Sept 2020).

11. (2007), Teoretyko-metodolohichni zasady zabezpechennia natsional'noi bezpeky derzhavy u ii vyznachal'nykh sferakh [Theoretical and methodological principles of ensuring the national security of the state in its defining areas], Vydavnytstvo Kyj, Kyiv, Ukraine.

12. Tsyhanov, V.V. (2004), Natsional'na bezpeka Ukrainy [National security of Ukraine], Natsional'na akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

13. Diem, G.N. (2020), "American Foreign Policy I: Sixteen Key Shaping American Foreign Policy", available at: <http://www.amforeignpolicy.bravepages.com/AFP7.html> (Accessed 30 Sept 2020).

14. United States Congress (2006), The National Security Strategy of the United States of America, Washington, USA.

15. Huntington, S.P. (1996), The Clash of Civilizations and the Remakink of World Order, Simon & Shuster, N. Y., USA.

16. Pokruszynski, W. (2012), Bezpieczenstwo: teoria i praktyka [Security: theory and practice], Jozefow, Poland.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2020 р.

www.dy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28, (044) 458-10-73